

нормативно-правового та практично-прикладного втілення реформи місцевого самоврядування в Україні слід сформувавши чітку концепцію функцій ОСН та їх системи з врахуванням як законодавчих джерел, які визначають основні напрямки діяльності ОСН (Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закон України «Про органи самоорганізації населення», статuti територіальних громад тощо), так і практики діяльності ОСН, що склалася в Україні за останні роки. Окрім цього, здійснюючи класифікацію функцій ОСН слід враховувати новітні виклики і загрози, що постали перед Україною у зв'язку з тимчасовою окупацією території АР Крим [2], частин Донецької та Луганської областей, проведенням Антитерористичної операції.

Список використаних джерел

1. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11 липня 2001 р. № 2625-III (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 48. - ст. 254.

2. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 р. № 1207-VII // Відомості Верховної Ради України. - 2014. - № 26. - ст. 892.

3. Батанов О.В. Деякі теоретичні проблеми функціонування органів самоорганізації населення // Місцеве самоврядування та самоорганізація населення в м. Києві: стан, проблеми та ризики розвитку. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 15 березня 2006 р. м. Київ / За заг. ред. Литвина О.П., Кампо В.М., Корнієнко М.І. - К., 2006. - с. 16-23.

4. Вишневський С.Ф. Теоретичні проблеми класифікації функцій органів самоорганізації населення [Електронний ресурс] / С.Ф. Вишневський // Електронне наукове видання «Юридичний науковий електронний журнал». - 2014. - № 4. - с. 60-63. - Режим доступу: http://www.lsej.org.ua/4_2014/15.pdf

5. Мішина Н. В. Органи самоорганізації населення: порівняльно-правове дослідження : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.02 / Мішина Наталя Вікторівна ; Одес. нац. юрид. акад. - О., 2010. - 36 с.

6. Остапенко О.Г. Правовий статус та організація діяльності органів самоорганізації населення в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. — Х., 2008. — 20 с.

Заяць Н.В., доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії держави та права
НАВС

Роль органів народного представництва в демократичному розвитку суспільства

Народне представництво є фундаментом демократичного суспільного устрою. Представництво як інститут в системі реалізації владних повноважень не могло формуватись без врахування того політико-правового середовища,

яке обумовлює реалізацію видів представництва, його історичних форм, характеру політичного режиму.

Народовладдя як один з основних інститутів сучасного суспільства функціонує в формі безпосередньої та представницької демократії. З історичної точки зору було б помилкою розглядати інститут представництва, обмежуючись тільки аналізом представницької демократії, залишаючи поза увагою різні модифікації безпосередньої демократії. Природно і беззаперечно, що в межах внутрішньо організаційних способів функціонування за ступенем представництва, його значущості в системі парламентаризму представницька та безпосередня демократія не однакові. В політико-правовій науці ця різниця вже давно отримала достатньо повне пояснення. Так, відомий радянський вчений М.М. Марченко, розглядаючи проблеми демократії на системному рівні, виділяє підсистеми, що складаються з форм представницької та безпосередньої демократії, та наголошує, що відносно строку свого існування та способів функціонування вони є зовсім різними. За способом та часом функціонування, наприклад, що представницька форма демократії "через характер її структурних елементів, через організаційну оформленість, безперервне функціонування та їх постійний взаємозв'язок є більш стабільною, більш стійкою підсистемою, ніж демократія безпосередня". [1]

Необхідно наголосити, що більшість юристів і політологів безпосередню демократію часто ототожнюють тільки з безпосередньою формою волевиявлення громадян, в той час, як представницьку розглядають окремо від такого волевиявлення. Насправді ж ці дві форми демократії взаємопов'язані, органічно існують та виступають одним цілим при аналізі будь-якої представницької системи демократії, пов'язаної з волевиявленням громадян, їх здатності в управлінні суспільними справами. Поєднання безпосередньої та представницької демократії проявляється різними способами. По-перше, цей механізм містить в собі виборні представницькі органи поряд з такими органами безпосередньої демократії, як збори, референдум, плебісцит, опитування, всенародне обговорювання та інше. По-друге, безпосередня та представницька демократія поєднується в різних недержавних сферах суспільного життя.

В радянський період тенденція до перебільшення ролі безпосередньої демократії була характерною для юридичної літератури, іноді до сфери безпосередньої демократії включали різного роду з'їзди та наради трудящих. Хоча є очевидним, що такі форми засновані на принципі представництва. В радянській державі, не дивлячись на широкий спектр форм безпосередньої демократії, пріоритет надавався представницьким формам влади, а саме управлінсько-розпорядчим структурам представницьких органів влади. Шляхом безпосередньої демократії нічого фактично не вирішувалось, а вищі її форми на практиці не використовувались. Рішення, як правило, приймалися кланово, незначним колом осіб партійної бюрократії, а потім надавались представницьким органам для легітимного оформлення.

З позицій сучасного рівня наукових уявлень є очевидним, що ці дві форми демократії органічно поєднуються та доповнюються. Так. в діючій

Конституції України закріплені наступні норми: народ є носієм суверенітету та єдиним джерелом влади, (ст.5 п.1) народ здійснює свою владу безпосередньо та через органи державної влади та через органи місцевого самоврядування, (ч.І ст.5) громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати та бути обраними до органів державної влади та місцевого самоврядування, (п.1 ст.38). [2]

Однак пріоритетною у поєднанні двох форм демократії є представницька демократія, яка зосереджує основи державного керування суспільством, оскільки безпосередня демократія, забезпечуючи широку участь громадян в управлінні суспільством, стимулюючи творчу активність значних мас, все ж не створює безперервно діючої централізованої організації управління. Але пріоритетність представницьких форм демократії передбачає функціонування і безпосередніх форм, в тому числі і таких, як плебісцит, референдум, вільні вибори, без яких втрачається і якість самої представницької демократії. Саме тому в більшості країн вищі форми безпосередньої демократії отримали конституційне закріплення.

Саме тому, для аналізу проблем народовладдя в його представницькій формі, важливо визначитись з поняттям "демократія". У загальній теорії держави та права, власне як і в будь-якій галузі юридичної науки, існує низка категорій, формалізоване визначення яких ускладнено, з одного боку багатоаспектністю феномена, який необхідно охарактеризувати, а з другого - різноманітністю підходів до його вивчення, методологічних установок тих чи інших дослідників. Успішним прикладом цього можна вважати феномен демократії, який навіть західні дослідники визначають досить неоднозначно. Таким чином, при спробі узагальнення поняття "демократія" з наукової літератури, то можна окремо виділити демократію як ідею, світосприйняття різних класів, суспільно-політичний рух, принцип, метод функціонування політичної системи, форму організації діяльності громадських організацій, єдність прав та обов'язків, як синонім прав та обов'язків громадян, форму держави, що має низку специфічних ознак, наприклад визнання волі більшості як джерела влади, задекларована рівноправність громадян і, природно, народовладдя.

Труднощі з визначенням демократії виникають вже на етапі визначення поняття "демос". Одні вчені вважають, що поняття "демос" в Стародавній Греції включало в себе все цивільне населення полісу. Виходячи саме з такого розуміння "демосу", демократія значить "народовладдя".

Узагальнюючи висловлене можна зробити висновок, що для удосконалення демократичного розвитку держави політикам, державним і громадським діячам необхідно вміло поєднувати роботу виборних представників органів з органами безпосередньої демократії.

Справді, намагаючись відтворити чисельні визначення демократії, які застосовуються в сучасних науково-теоретичних дослідженнях з правових, політологічних, філософських та інших галузей, ми практично щоразу зустрічаємось з обов'язковою референцією до певного типу відносин, які

зумовлюють як специфіку організації державної влади та характер її зв'язку з народом, так і той спосіб, в який у процесі функціонування держави конститується та реалізується державна влада.

Станом на сьогодні юристи, політологи, політики ще не дійшли єдиної думки і щодо призначення демократії. В науці склалося два підходи щодо даної проблеми. Прихильники одного з них пов'язують призначення демократії з пошуком загального блага та вбачають в демократії засіб виявлення загального блага. Прихильники ж іншого - вбачають в демократії механізм для управління владними відносинами. Вони вважають, що владу можна контролювати, перетворивши її на об'єкт електорального змагання.

Усі ці питання заслуговують на увагу і потребують окремої дискусії.

Список використаних джерел:

1. Марченко М.Н. Демократические основы политической организации советского общества X М.Н. Марченко - М., 1997. - с. 112.

2. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року: - К. Велес, 2011. -48 с.

Безверха Ю.В., здобувач кафедри конституційного та міжнародного права НАВС

Історичний аналіз конституційно-правового забезпечення права на доступ до інформації в Україні та країнах Європейського Союзу

Інформація є основним об'єктом інформаційного суспільства, і її роль сьогодні важко переоцінити. Обіг інформації в суспільстві дає підстави для висновку про появу нового виду суспільних відносин - інформаційних, що є об'єктом правового регулювання [1, с.13].

У ст. 50 Конституції України закріплено, що кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена. Тобто держава на конституційному рівні гарантує право вільного доступу до вказаних видів інформації.

Сьогодні як ніколи життя людини тісно пов'язане з інформацією. Усе більшого поширення набувають такі поняття як „інформаційна безпека”, „інформаційна політика”, „правовий захист інформації”, „відносини з приводу інформації”, „інформаційне забезпечення” тощо. В умовах побудови правової держави інформація, як важливий ресурс суспільства, набуває все більшого значення. Головні положення щодо правового регулювання інформаційних відносин містяться у Законі України від 2 жовтня 1992 р. «Про інформацію».

Законодавче визначення категорії «інформація» наводиться у ст. 1 Закону України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. Відповідно до якого,